

6. Я – ОБДАРОВАНА ОСОБИСТІТЬ

У розділі «Я – обдарована особистість» редакція журналу «Освіта та розвиток обдарованої особистості» мала на меті в кожному номері знайомити читачів із талановитою молоддю з усіх регіонів України. Героями цієї рубрики вже були школярі (від найменших до випускників) та студенти, і навіть цілі дитячі колективи, представники різних гуртків, діти, які виявляли видатні здібності в найрізноманітніших сферах і напрямках. Це і справжні лідери, президенти шкільних рад, активісти, призери, переможці та лауреати міжнародних і Всеукраїнських як інтелектуально-творчих, так і спортивних конкурсів і змагань. Це і творчо обдаровані діти, які цікавляться музикою, танцями, театральним чи образотворчим мистецтвом, туризмом, шахами чи пишуть вірші. Це юні техніки, винахідники, майбутні науковці, журналісти та репортери. У цьому номері пропонуємо читачам ознайомитися з дослідницькою роботою учня 11-го класу з Кривого Рогу

Всеволод Тимчук,

учень 11-Б класу,
Криворізький ліцей № 113
Криворізької міської ради,
м. Кривий Ріг,
Дніпропетровська обл., Україна

Науковий керівник:

Дмитро Анатолійович Гонтар,
вчитель історії та правознавства, громадянської освіти,
вчитель вищої категорії, старший учитель,
Криворізький ліцей № 113 Криворізької міської ради,
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-4000-6186>

УДК 94(430)"18":32(430):159.923

DOI: [https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-4\(99\)-14](https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-4(99)-14)

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ОТТО ФОН БІСМАРКА ЯК ПОЛІТИКА ТА ДЕРЖАВНОГО ДІЯЧА

Анотація.

Статтю присвячено дослідженню особистості Отто фон Бісмарка з позицій філософії та етики екзистенціалізму. Дослідження є спробою визначити компоненти політичної екзистенції Отто фон Бісмарка в контексті екзистенційного тлумачення свободи, переживання «буття у світі» за моделлю модусів часу М. Гайдеггера. Окремо представлені категорії свободи і волі особистості Отто фон Бісмарка як прояв його екзистенції з позицій історизму та психологізму.

Ключові слова: політика; екзистенція; модуси часу; історизм; психологізм; Отто фон Бісмарк.

Насамперед зазначимо, що Отто фон Бісмарк був саме тією постаттю, яка не лише об'єднала Німеччину «залізом і кров'ю», а й істотно змінила саму Європу. Він був тим державним діячем, який відкрито висловлював власні погляди, що ставило його до розряду політичної меншості, однак саме завдяки цьому О. фон Бісмарк завжди досягав перемоги.

Отто фон Бісмарк конфліктував із римо-католицькою церквою, підтримуючи в цьому протистоянні протестантську Пруссію. Парадоксально, але, зближуючи Німеччину з Австро-Угорщиною, маючи стабільні відносини з Російською імперією,

створивши політичну тріаду – «Союз трьох імператорів» – Німеччини, Австро-Угорщини та Італії, підтримуючи середземноморську угоду Великої Британії, Італії та Австро-Угорщини, а з 1887 р. – «договір перестраховання» з Російською імперією, Отто фон Бісмарку вдавалося підтримувати мир на території Європи. І, попри це, Німеччина почала перетворюватися на потужну колоніальну державу тогочасного світу.

Зазначені аспекти діяльності Отто фон Бісмарка ґрунтовно висвітлено як в українській, так і в зарубіжній історіографії. Однак питання самої сутності Бісмарка як особистості, його екзистенції,

залишаються вкрай малодослідженими, що додає тематиці роботи актуальності та перспектив для розширення наукового пошуку.

Мета дослідження полягає в тому, щоб дослідити особистість Отто фон Бісмарка з позицій філософії та етики екзистенціалізму.

Завдання дослідження:

- 1) розглянути екзистенційність особистості Отто фон Бісмарка як політика і державного діяча;
- 2) визначити компоненти політичної екзистенції Отто фон Бісмарка в контексті екзистенційного тлумачення свободи, переживання «буття у світі» за моделлю модусів часу М. Гайдеггера.

Об'єктом наукового пошуку є екзистенційність як філософська та етична дефініція.

Предмет дослідження – свобода і воля особистості Отто фон Бісмарка як прояв його екзистенції з позицій історизму та психологізму.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на принципах науковості, історизму, об'єктивності, системності, світоглядного плюралізму. У ході розв'язання поставлених завдань було застосовано як загальнонаукові методи (аналіз, систематизація, узагальнення), так і спеціальні методи філософського (діалектика, феноменологічний метод, трансцендентальний метод, герменевтика), етичного (гуманізму, об'єктивності, системного підходу, модальності) та історичного (ретроспективності, проблемно-хронологічний, історико-антропологічний, регіонального підходу) дослідження, що дають змогу чіткіше поглянути на Отто фон Бісмарка як політика та державного діяча з позицій філософії та етики екзистенціалізму за конкретних історичних умов.

Філософські та етичні засади дослідження.

Головною ідеєю філософії екзистенціалізму є абсолютна унікальність людського буття в усіх його вимірах. Представники цієї філософської течії головну увагу звертають на кризові ситуації, які виникають у житті конкретного індивіда/особистості (рис. 1).

Згідно з філософською концепцією екзистенціалізму, сутність людської екзистенції розглядається як її постійна спрямованість на майбутнє.

На думку М. Гайдеггера, жити у світі одночасно означає і розуміти світ; людина спочатку розуміє, а вже потім виражає своє пізнавальне ставлення до світу. Для М. Гайдеггера екзистенція людини є конкретним (прихованим) розумінням конкретної життєвої ситуації, у якій вона перебуває, а також постійне розуміння самого існування.

Серед характерних рис екзистенції Є. М. Причепій, А. М. Черній та Л. А. Чекаль виділяють такі: «екзистенція позбавлена субстанційного, предметного характеру; екзистенція є трансценденцією; екзистенція – це постійна можливість бути іншим; кожна екзистенція унікальна і неповторна; екзистенція не може бути об'єктивованою» [1, с. 194]. Авторитетні українські науковці зазначають, що «екзистенція – це можливість бути іншим, постійний вибір між різними проектами майбутнього» [1, с. 196]. Екзистенціалісти наголошують на тому, що саме у виборі майбутнього і проявляється свобода людини, а сама свобода є «вибором самого себе, свого проекту і відповідальність за здійснений вибір» [1, с. 196].

З історичної точки зору, на нашу думку, філософська концепція екзистенціалізму має значний

Рис. 1. Аспекти розгляду унікальності людського буття представниками екзистенціалізму

ціннісний зміст і причиново-наслідковий компонент, оскільки розглядає людину за умов складних історичних/життєвих випробувань.

Екзистенціалістська етика зосереджується на осмисленні змісту людського існування, трактуючи буття індивіда як унікальний досвід «буття-у-світі», що розкривається через особистісне переживання та індивідуальний вибір. Саме через таке буття і розкривається буття світу.

Один із засновників екзистенціалізму М. Гайдеггер особливу увагу звертає на проблему минулості та процес переживання тимчасовості. Науковець був переконаний, що справжнє існування людині надає зосередженість на майбутньому. Вчений також розглядає проблематику модусів часу (рис. 2), у ставленні до яких і проявлятиметься протиставлення збайдужілості сучасності та ідея маніпулювання речами.

З огляду на таке трактування, на думку М. Гайдеггера, справжнє буття неодмінно має передбачати усвідомлення людиною двох аспектів: 1) своєї минулості; 2) свободи.

Це порушує питання про несправедливість буття. У цьому контексті доцільно згадати позицію ще одного екзистенціаліста – К. Ясперса, який часто висловлювався про так звану німецьку провину як «післямак» Першої світової війни, що породила серед німців появу реваншистських настроїв.

З етичних позицій екзистенціалізму важливими є погляди французького філософа Ж.-П. Сартра. Розглядаючи смислові утворення людської суб'єктивності, певні знаки індивідуальних людських значень, Ж.-П. Сартр розуміє всі предмети об'єктивної дійсності як привід для рішень, які приймає індивід, як власне вибір індивіда, як вибір себе.

Варто наголосити на тому, що етика екзистенціалістів базується на твердженні про те, що «кожний індивід абсолютно вільно обирає вчинки, знаходить себе, ігноруючи суспільні норми, об'єктивні критерії» [3, с. 359]. Водночас екзистенційна етика утверджує формування творчого ставлення особистості до дійсності, у якій вона існує.

Результати дослідження. За допомогою методів філософського пізнання та принципів етичного освоєння дійсності, а також спираючись на спеціальні методи історичного дослідження, вивчення екзистенційності особистості Отто фон Бісмарка як політика і державного діяча здійснювалося на засадах постановки проблемних питань щодо змісту його діяльності. Розглянемо їх детальніше.

Якою була політична орієнтація Отто фон Бісмарка? Сутність О. фон Бісмарка як державного діяча найбільш чітко виявляється через його політичну орієнтацію, що, на нашу думку, була досить різнобічною: правою – якщо враховувати питання про об'єднання Німеччини (так званий пруський варіант) та аспекти культурно-ідеологічного характеру; лівою – як урядового реформатора, який трансформував систему соціального забезпечення країни, як пенсійного новатора. Під час своєї першої промови як голова уряду він заявляв, що Німеччині не лише потрібно об'єднатися, а й стверджував, що Німеччина цілком готова до цього і діяти треба – тут і зараз. На переконання О. фон Бісмарка, Німеччина не потребувала дипломатичного шляху розв'язання цього питання, його треба було вирішувати силою – «залізом і кров'ю».

Чи вдалося О. фон Бісмарку реалізувати свою екзистенцію як політика і державного діяча? Так, безумовно. Політична екзистенція Отто фон Бісмарка – це об'єднання Німеччини, починаючи

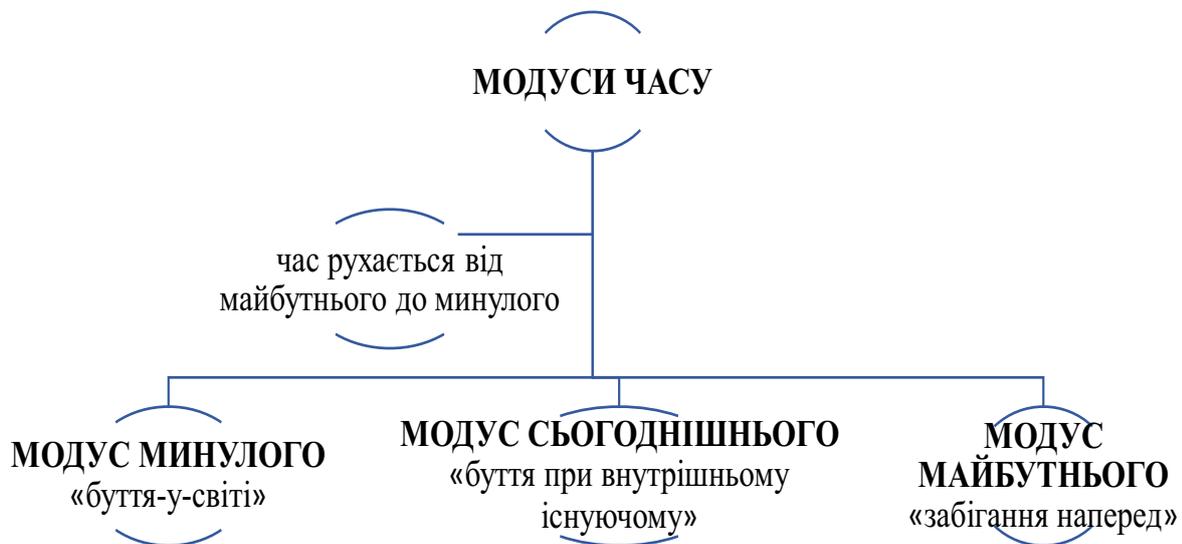

Рис. 2. Модель модусів часу М. Гайдеггера

Джерело: схему розроблено на основі етичних міркувань, викладених М. Г. Тофтлом [3, с. 353]

з Пруссії. На його думку, Німеччина мала б починатися з Пруссії. Саме цей регіон мав стати новим гегемоном Європи. Пруссія мала у своєму розпорядженні одну з наймогутніших армій Європи, доказом чого стало здобуття у протистоянні з Данією стратегічно важливих Шлезвіга і Гольштейну у 1860-х роках.

Водночас Бісмарк швидко усвідомив, що Австрія є конкурентом у промисловій та політичній сфері й однозначно не допустила б об'єднання Пруссії, як нової великої держави. Усе це свідчило про можливе розширення ареалу політичного та військового протистояння в регіоні. З утворенням Північнонімецького союзу Австрія поступово почала втрачати своє значення як великої європейської держави.

Чи можна назвати політику Отто фон Бісмарка збалансованою? Чи довіряв він стереотипам? Збалансованість політики О. фон Бісмарка була проявом самої сутності цього діяча як політика-державця і справжнього консерватора-патріота.

Екзистенційна філософія передбачає, що кожна екзистенція виступає як неповторна та унікальна. Так само й існування самого Бісмарка: він був спостерігачем постійного невдоволення населення Пруссії ситуацією в країні, у той час, коли більшість була переконана в тому, що найкращим варіантом виходу із ситуації є об'єднання Німеччини, цей політик мав більш глобальну мету – не лише об'єднання, а й системне реформування культурного і релігійного життя («Культуркампф», секуляризація освіти), соціальної сфери (пенсійне законодавство, унормування тривалості робочого дня для робітників) і докорінна трансформація самої політичної моделі (делегалізація тогочасної німецької соціал-демократії).

Для екзистенціалізму характерною є спрямованість на майбутнє, навіть більше – уміння спроектувати в сучасному бутті певну модель майбутнього. У контексті зазначеного Бісмарк не довіряв стереотипам, він їх руйнував. Досить поширеним тогочасним стереотипом було уявлення про те, нібито Австрія та історичні регіони Німеччини – це єдине ціле, оскільки вони розмовляють однією мовою – німецькою. Цей стереотип тривалий час використовувала габсбурзька влада, доки Бісмарк не вирішив позбутися контролю з боку Австрії, довівши цим, що німці з австрійцями зовсім різні.

Чи була відставка Отто фон Бісмарка історичною закономірністю, випадковістю, політичним тиском або свідомим вибором? Згідно з екзистенціалістами, справжнього існування можна досягнути лише шляхом усвідомлення своєї кінечності, що й робить людину вільною. За таких умов значущими залишаються лише справжні цінності. У цьому контексті відставка Бісмарка трактується як історична закономірність. Звісно, це не був свідомий вибір

Бісмарка, він був засмучений через те, що його просто вивели зі складу уряду після того, як багато він зробив задля величі своєї країни.

Так відбувається завжди – як у суспільстві, так і в державі. Спочатку з'являється світло, яке дає тобі тепло, затишок і безпеку. Потім настає темрява, що приносить біль й розчарування. Це своєрідна філософія історії, а фактично – парадокс.

Дивлячись на минуле О. фон Бісмарка, можна зрозуміти, чому його воля була саме такою. Батько Бісмарка – Карл фон Бісмарк – зазнавав утисків із боку наполеонівської армії під час франко-пруської кампанії 1806–1807 років. Важливо зазначити, що маєток Бісмарків пограбували французи, що спонукало Карла фон Бісмарка до втечі.

Оцінюючи діяльність О. фон Бісмарка з позицій екзистенційних поглядів А. Камю, можемо сміливо відкинути теорію бунту як повстання проти своєї долі. Бісмарк належав до тих особистостей, які не були схильні щось змінювати, а тому його поведінка є скоріше консервативною. Він не організовував, а придушував революції та водночас не був тим, хто бунтував. Зазначена теорія була б слушною, якби німці виявляли свою незгоду з політикою Бісмарка в контексті об'єднання Німеччини.

Німецький філософ М. Гайдеггер під час тлумачення власного розуміння екзистенції значної уваги надавав проблемі справжнього існування людини. На його думку, якщо людина міркує про майбутнє, то вона справді існує. Для М. Гайдеггера минуле визначає майбутнє, тобто досвід, який є проявом екзистенції людини, водночас є і проявом її буття.

Минуле його батька і перемоги Наполеона Бонапарта мали вирішальний вплив на досвід Отто фон Бісмарка. Завдяки цьому досвіду він почав робити кроки наперед і планувати легендарне об'єднання Німеччини. Саме минулий досвід і сформував екзистенцію Бісмарка, його свободу, волю та вибір життя.

На думку Ж.-П. Сартра, навколишній світ надає своєрідні знаки для індивіда. Кожний індивід «будує»/«проектує» себе самостійно. Аналізуючи унікальну особистість Отто фон Бісмарка, доходимо до усвідомлення того, що він фактично «збудував» себе сам і був «закинутий» у навколишній світ, де панувала політична роздробленість. Саме в цих умовах Бісмарк і почав обирати свої істини, тренувати свою волю та проявляти свободу.

Таким чином, використання гносеологічного підходу до тлумачення особистості Отто фон Бісмарка сприяло пізнанню його не лише як політика, а й як людини, індивіда.

З онтологічних позицій у процесі дослідження Бісмарк постає як особистість, яка потрапляє у світ конкретних або критичних («межових») ситуацій.

Завдяки залученню філософських методів дослідження було розглянуто питання сутності

рішень, думок і поглядів («майбутнє») у контексті бачення екзистенційного вибору «кроку наперед» (згідно з концепцією М. Гайдеггера).

Загалом сенс буття Отто фон Бісмарка розглянуто шляхом поєднання і дихотомії минулого досвіду, раціоналізму, свободи та волі як проявів особистості.

Перспектива подальших досліджень у цьому напрямі є досить актуальною, зокрема і в контексті вивчення проблеми мотивації власне життєвих та політичних вчинків Отто фон Бісмарка шляхом інтеграції методів історичного та психологічного дослідження.

Використані літературні джерела

1. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія: підручник. Київ: Академвидав, 2008. 592 с.
2. Філософія: навчальний посібник / за ред. І. Ф. Надольного. Київ: Вікар, 2006. 534 с.
3. Тофтул М. Г. Етика: навчальний посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2005. 416 с.

References

1. Prychepii, Ye. M., Chernii, A. M., & Chekal, L. A. (2008). *Filosofia: pidruchnyk* [Philosophy: textbook]. Kyiv, 592 p. [in Ukrainian].
2. Nadolnyi, I. F. (Ed.). (2006). *Filosofia: navchalnyi posibnyk* [Philosophy: study guide]. Kyiv, 534 p. [in Ukrainian].
3. Toftul, M. H. (2005). *Etyka: navchalnyi posibnyk* [Ethics: study guide]. Kyiv, 416 p. [in Ukrainian].

Tymchuk Vsevolod, Student, Grade 11-B, Kryvyi Rih Lyceum No. 113 of the Kryvyi Rih City Council, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk Region, Ukraine

Scientific Supervisor:

Hontar Dmytro, Teacher of History, Law, and Civic Education, Teacher of the Highest Qualification Category, Senior Teacher, Kryvyi Rih Lyceum No. 113 of the Kryvyi Rih City Council, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk Region, Ukraine

THE EXISTENTIAL DIMENSION OF OTTO VON BISMARCK'S PERSONALITY AS A POLITICIAN AND STATESMAN

Summary.

The article examines the personality of Otto von Bismarck through the lens of existential philosophy and ethics. The study aims to identify the fundamental components of Bismarck's political existence within an existential interpretation of freedom and the experience of being-in-the-world, conceptualized according to Martin Heidegger's understanding of the modes of time. Special attention is given to Bismarck's concepts of freedom and will, interpreted as expressions of existential self-realization and analyzed through the methodological perspectives of historicism and psychologism.

The research emphasizes that Otto von Bismarck was not only the architect of German unification achieved "by iron and blood," but also a political leader who decisively transformed the geopolitical landscape of Europe. His willingness to openly articulate his convictions, even when they placed him in a political minority, reveals an existential dimension of responsibility and self-determination that shaped his actions and contributed to his political effectiveness.

The methodological framework of the study integrates the principles of scientific objectivity, historicism, system analysis, and worldview pluralism. A combination of general scientific methods (analysis, synthesis, systematization) and specialized philosophical (dialectics, phenomenology, transcendental method, hermeneutics), ethical (humanism, objectivity, systemic approach), and historical approaches (retrospective, problem-chronological, historical-anthropological) enables a comprehensive examination of Bismarck's personality within specific historical conditions.

The study concludes that Bismarck's political strategies, including his conflict with the Roman Catholic Church and his support for Protestant Prussia, reflect a coherent existential position grounded in personal conviction and historical context, thereby revealing the deeper nature of his political existence.

Keywords: politics; existence; modes of time; historicism; psychologism; Otto von Bismarck.

Прійнято 13 листопада 2025 року. Затверджено 28 листопада 2025 року